

Bb 12785

Melléklet az „Iskoláink“ 1904. évi I-ső számához.

EMLÉKBESZÉD

II. RÁKÓCZY FERENCZ FEJEDELEM ZÁSZLÓ BONTÁSÁNAK 200-IK ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL.

IRTA S A GÖMÖR-KISHONT VÁRM. ÁLT. TANÍTÓ-EGYLETNEK 1904. JAN. 7-ÉN
PUTNOK VÁROSÁBAN TARTOTT KÖZGYŰLÉSÉN FELOLVASTA:

VÁRY LÁSZLÓ

ÁLT. TAN-EGYLETI ALELNÖK.

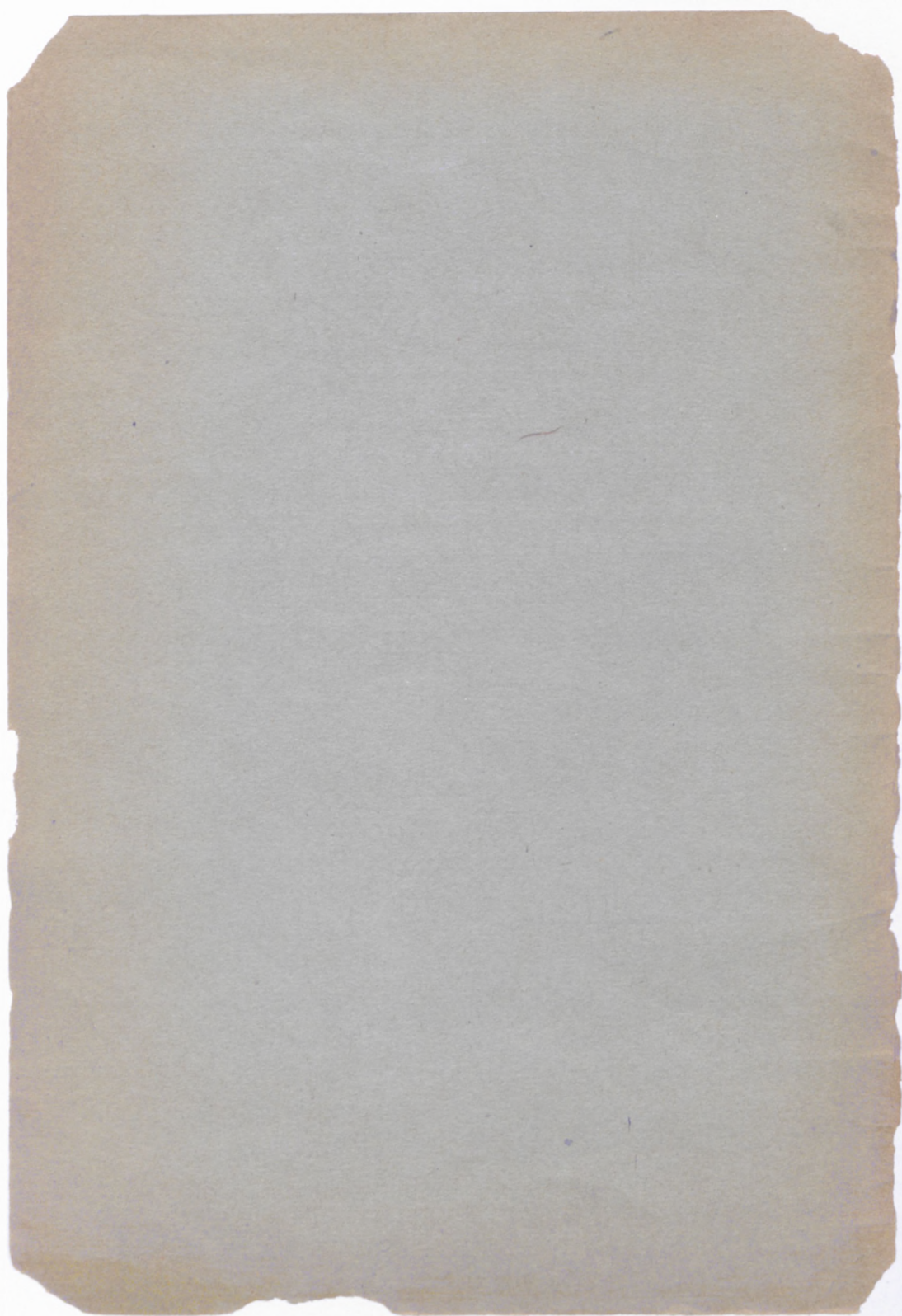
KIADTA:

A GÖMÖR-KIS-HONT VÁRMEGYEI ÁLTALÁNOS
TANÍTÓ-EGYLET.

ROZSNYÓ,

NYOMATOTT A »SAJÓ-VIDÉK« KÖNYVNYOMDA BETŰIVEL.
1904—77.

Olvasni jó!

10454.

Melléklet az „Iskoláink“ 1904. évi 1-ső számához.

EMLÉKBESZÉD

II. RÁKÓCZY FERENCZ FEJEDELEM
ZÁSZLÓ BONTÁSÁNAK
200-IK ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL.

ÍRTA S A GÖMÖR-KISHONT VÁRM. ÁLT. TANÍTÓ-EGYLETNEK 1904. JAN. 7-ÉN
PUTNOK VÁROSÁBAN TARTOTT KÖZGYŰLÉSÉN FELOLVASTA :

VÁRY LÁSZLÓ

ÁLT. TAN-EGYLETI ALELNÖK.

KIADTA :

A GÖMÖR-KIS-HONT VÁRMEGYEI ÁLTALÁNOS
TANÍTÓ-EGYLET.

ROZSNYÓ,

NYOMATOTT A »SAJÓ-VIDÉK« RÖNYVNYOMDA BETŰIVEL.
1904—77.

VI

Bb 12785

2

894.511 - 5
92 Rákóczi Ferenc, II.
943.9 "1704"

REV 1972

Források:

- Szilágyi: *Magyar nemzet története.*
- Dolinai: *Történelmi arckép csarnok.*
- Pallas: *Nagy Lexikon.*

104549

Olvasótermi használatra

1984 MAJ 1 1

TISZTELETE JEI.ÉÜL A SZERZŐ,

II-ik Rákóczy Ferencz emlékezete.

1703—1903.

A széttékintünk ez istenadta föld, e szép ország területén, minden felől füstöt látunk felemelkedni, mely — miként a bibliai Ábel áldozati füstje, — egyenesen égfelé tör. Igen, mert azok a füstök szintén áldozati füstök, a hála és kegyelet áldozati füstjei azok, melyek a hazafiság oltárán a kegyelet: a nagyok, a hősök, a dicsők emléke iránti hála és kegyelet magasan lobogó tűzéből keletkeztek. — Nincs vidék, nincs e széles hazának egy zuga, hol magyar szó hangzik, hogy a Magyar haza szabadságának oltárára egy csipetnyi áldozati tömjént ne vinnének; nincs senki széles e hazában, kiből csak egy szemernyi magyar vér buzog, le ne borulna a kegyelet oltára előtt, hogy lerójjá ama nagy, ama dicső honfi iránti hála áldozatát, kinek szent nevét 200 év előtt ép oly lelkesedéssel hordta a magyar nemzet ajakán, a mily kegyelettel s hálával eltelve mondja ki mostan! . . .

Hát mi, Gömör-Kishont vármegye tanítói ne ünnepele-
nénk? Ne gyujtanánk meg a kegyelet oltárán hála áldo-
zati tűzét? Ne rónánk le a kegyelet legszentebb adóját
ama dicső emlékü nagy férfiú iránt, ki a haza és lelkiismeret
szabadságának megvédésére 200 év előtt zászlót bontott,

s ki ezen tette által nekünk magyar tanítóknak példát mutatott, hogyan és mikép kell megtanítani a népet a haza szent fogalmára, megtanítani a gyermekeket, a haza reményeit, miképen kell szeretni a hazát, hogy vagyonunkat, vérünket, életünket, szóval mindenünket feláldozzuk, ha azt a haza üdve úgy kívánja!?! . . . .

Kötelességünk nekünk is, hogy megünnepeljük ama dicső emlékű férfiú fellépésének 200-ik évfordulóját s felújítva lelkünkben ama végtelen szenvedéseket, melyeknek édes hazánk ama gyászos időben ki volt téve, erőt merítsünk a mai nehéz küzdelmekhez, mert hisz ma is ép úgy elmondhatjuk, mint 200 év előtt: »Rosz időket élünk, rossz csillagok járnak, gyászba borult fényes ege a Magyarhazának«!! . . . .

Kötelességünknek tartjuk mi is, a nemzet napszámósa, a nép, az istenadta nép tanítói, vezetői, hogy emlékét üljük II. Rákóczy Ferencnek, annak a nagy fejedelemnek, ki ezelőtt 200 évvel mint egy üstökös tűnt fel a rabszolgaság békójába vert Magyarhaza másfél század óta borús, felhőkkel takart egén, s izzó fényével bevilágítván a végkimerültség miatt halálos agóniában szenvedő hazát, végső fellobbanásra, erejének utolsó megfeszítésére ösztönözte fiait, hogy a már-már végleg letiport, s rablánczra vert szegény haza szabadságának, függetlenségének legalább némi morzsalékát megmenthesse.

Ki volt ez a nagy férfi, kinek emlékét oly kegyelettel ünneplik a hármás halom aljában s a négy folyó partjai közt; kire mint Isten küldöttére tekintettek akkor, s tekintenek most is a búsongó, a Magyarhaza szabadsága és függetlenségét esdeklő honfiak, elmondom röviden, ajándékoznak meg önök, tisztelt hallgatóim, becses figyelemmel.

Mióta Árpád ősapánk vezetése alatt bejöttek ükeink e haza határán s az ő körültekintő gondos vezérlete alatt

elfoglatak párduczos Őseink a maguk s unokáik számára; mióta Pusztá-Szeren megalkotta honfoglaló vezértársaival a vérszerződés 7 pontját, — mely pontok képezik mai alkotmányunk sarkkövét, hej sok bánat, sok nyomorúság érte ezt a szegény hazát; de sokszor meg volt már ásva sírja ennek a mindenkitől irigyelt országnak!! . . . Legyen hála azonban a magyarok nagy Istenének, mind ez ideig soha sem következett be az utolsó s ne is következzen soha, s míg a föld föld lesz, addig ez ország, e haza, mint független Magyarország éljen és virágozzék mindenha!! . . .

Tekintsük végig hazánk történetének lapjait; alig találunk benne egy lapot, melyen a hazát ért csapások vérbetűkkel írott emlékeire ne akadnánk. A tatár csorda pusztává tette hazánkat, a török hordák másfélszáz esztendeig sarczolták őseinket; de mindezen túltett az osztrák zsarnokság, melynek békóiban 300 évig nyögött e lenyűgözött haza, sőt még maig sem tudta azt végkép lerázni, ma is szeretnék azt szűkebbre kovácsolni.

Azonban, mélyen tisztelt hallgatóság, nem hiába van nekünk magyaroknak külön Istenünk, mint volt valaha a zsidóknak is; eddigelé mindenkor támasztott prófétákat és vezéreket, kik fel-felemelve a szabadság világító fáklyáját, a háromszínű lobogót, ha nem voltak is képesek teljesen visszaszerezni elrabolt jogainkat, igyekeztek megnyirbált alkotmányunkat legalább papiroson — törvénykönyvekben — megmenteni.

Miként a zsidóknak adta isten Mózeset, hogy vezetné ki népét az ígélet földére, miként a világnak adta isten Krisztust, hogy az összes emberiség bűnét váltsa meg a maga halálával, úgy adott nekünk Mózeseket és megváltókat, kik véreik húlásával, a száműzetés keserveinek elszenvetésével váltották meg e sokat szorongatott haza fiait a végleges rabságtól, örök szolgáltságtól. — Bocskay, Bethlen, Tököli, II-ik Rákóczy, az aradi Tizenhárom, s az a hősllekű Aggastyán, ki messze idegenben, majdnem fél-századig ette a száműzetés keserű kenyérét, a Magyarhaza

és szabadság védelmezőinek e kimagasló alakjai, vértanúi, mártírjai, mind egy-egy Mózes volt a magyar népnek, egy-egy megváltója a szabadság ideáljának. — Mindezen kimagasló alakok között, a magyar szabadság és függetlenség eme hős védelmezői között a legkiválóbb, a legnagyobb volt II-ik Rákóczy Ferencz, ki mint az évszázadonkint visszatérő üstökös, homályba borítja fényével a többi csillagokat, — tündöklött s fénylett ki a többi nagyok közül az ő honfiúi nagysága s kiolthatatlan honszerelme által.

De hát ki csodálkozhatik azon, hogy Rákóczy a szabadság istennőjét választá ideáljául, mikor ő egy Zrínyi Ilonának, Munkács vára hősl elkü védőjének volt fia, s Zrínyi Péternek, a németújhelyi vértanúnak volt unokája. Ki mostoha apjának, Tököli Imrének, a kurucz fejedelemnek viselt dolgaiból szívta magába ama végtelen honszerelmet, mely később kezébe adja a szabadság zászlóját. hogy fennen lobogtassa azt, aztán pedig a számkivetés keserű kenyerét, hogy mártírja legyen a szent ügynek.

II-ik Rákóczy Ferencz született Borsiban, Zemplén megyében, 1676. márcz. 27-én. Atyja volt I. Rákóczy Ferencz, ki megválasztott erdélyi fejedelem volt ugyan, de ki soha sem uralkodott valójában, mert helyette anyja, Báthory Zsófia, vitte az ország ügyeit. Édes atyját alig néhány hónapos korában elvesztvén, néniével, Juliával, csak nagy küzdelmek árán maradhattak édesanyjuknak, Zrínyi Ilonának gyámsága alatt, kivel hol Munkács, hol Sáros-Patak vagy Regécz várában laktak nagyanyjuk haláláig, 1680-ig. Az ő halála után azomban állandóan Munkács várába tartózkodtak. Itt ment férjhez édes anyja a kurucz fejedelemhez Tököli Imréhez 1682. jan. 15-én. Ez a házassági frigy az ideális szerelem megtestesülése, mert bár a menyasszony jóval — 14 évvel — idősebb is volt, mint a vőlegény, rajongó szeretettel csüggttek egymáson, de nagyon rövid ideig

élvezhették a boldogságot. Alig néhány napi együttlét után, Tökölit elszólitották a harci zajok; midőn pedig lehanyaglott a hős kurucz király szerencse csillaga s a karloviczi béke 1699-ben végleg kiüté kezéből az annyi remény közt felemelt fegyvert, Kisásziába, Nikodémiába költözött, hova később követé őt a hú hitves is, miután két évi hősiek küzdelem után kénytelen volt — árulás folytán — feladni Munkács védelmét — Ekkor került Zrínyi Ilona Bécsbe két gyermekével 1688. jan 14-én s az Orsolya-szüzek zárdájában helyeztetett el, gyermekei azonban elszakították tőle. Juliát egy Aspermont nevű német grófhhoz adták férjhez, fiát pedig a csehországi Neuhausban a jézsuiták nevelésére bízták, azon határozott kívánsággal, hogy a rebelliségnek legkisebb csiráját is öljék ki belőle.

Zrínyi Ilonának később megengedtetett, hogy férjét a számkivetésbe követhesse, s kiköltözött Nikodémiába, hol az u n. Virágmezőn rendezték be lakásukat, s csendes elvonúltságban éltek szomorú napjaikat, míg végre a gondviselés megváltá őket a rabság, a száműzetés nehéz lánczából. Előbb Zrínyi Ilonáért jött el a megváltás anygala 1703. febr. 17-én,* majd 1705. szept. 13-án követé őt a szerető férj, Tököli. Lelkeik találkoztak az örök szabadság mezején, tetemeik Konstantinápolyba vitettek, hol Galata külvárosban a lazaristák templomában nyugoszsák örök álmnkat.

A karloviczi béke, mint fentebb említém, letörülte a nemzeti harczok színteréről Tökölit s az ő leveretésével a magyarok szabadsága is teljesen békóba veretett. A Tökölivel tartó főurakat, nemeseket s előkelőbb polgárokat vértörvényszék elé hurczolták. Pozsony és Eperjes piaczat a szabadság martírjainak vére öntözé. Oly rettenetes kegyetlenséggel kinoztatta és gyilkoltatta az eperjesi hóhér Karaffa a nemzet fiait, hogy végre isten megsajnálta az ő számtalan

* »Leszakasztá a halál a virágok mezejéről ezt a legnemesebb virágot, ki »nemének és századának dicsősége« volt» — mondja a krónikás,

sebből vérző népének nyomorát s megváltót küldött neki II-ik Rákóczy Ferencz személyében.

Mint tudjuk s fentebb említve volt, Rákóczy Munkács elestével Bécsbe vitetett fogságra, innét Neuhausba hurczolták, hol a jézsuiták által neveltetett s nagy szorgalommal tanúlgatott. Midőn nővére Julia Aspermont grófhhoz nőül ment, Rákóczy, bár nehéz küzdelmek után, 17 éves korában nagykorúnak nyilvánítottatott s így megszabadúlt Kolonics esztergomi érsek túrhetlen gyámságától s miután ősi birtokainak nagy részét visszanyerte, nemsokára Károly hesszeni herczeg leányával, Mária Amáliával egybekelt, haza jött s egy darabig itthon lakott. Eleinte a külvilággal keveset érintkezett, a politikától pedig teljesen vissza vonúlt; de midőn nap-nap mellett látta az iszonyú kegyetlenséget, melylyel a volt Tököli pártiakat üldözték, — daczára a kihirdetett általános kegyelemnek — lelke felháborodott s elhatározta, hogy megszabadítja honát a zsarnokok kínszásától s a francia királytól kér pártfogást és segítséget.

E tervét azonban hosszasan kellett előkészítenie, hisz ő maga is titkos megfigyelés alatt állott, kémekkel volt körülvéve. Hogy tehát a felé irányuló gyanút teljesen eloszlassa, vissza vonúlt nagy-sárosi magányába, tudományokkal foglalkozott, gazdaságának élt s hogy az udvarhoz való hűségének még külsőleg is kifejezést adjon, német ruhát öltött. Ezen időben ismerkedett meg Bercsényi Miklós gróffal, Felső-Magyarország egyik leggazdagabb főúrával, ki eleinte német ruhája miatt gyanúval fogadta őt, midőn azonban kiösmerte, hogy a német ruha alatt az elnyomott haza iránt melegen érző szív dobog, megszerette őt s daczára a köztük levő karkülömbségnek, benső barátság fejlődött közöttük. Hogy az irányadó körök figyelmét Rákóczy magáról még inkább elterelje, Bécsbe költözött s kereste a magyar gyűlölők társaságát. Ilyen magaviselettel lassanként

elaltatta az iránta táplált gyanút s ismét hazajött lakni Magyarországra, nagysárosi kastélyába.

Itt gyakran kereste fel a belga származású Longueval katonatiszt Eperjesről, kit annyira megszeretett, hogy bizalmára méltatott és sok oly dolgot elmondott neki, melyek az ő jövő terveire vonatkoztak, meg sem is álmodván, hogy a bizalmas barát a bécsi kormány kéme, ki Bécsben mindenről referál. E bizalom csaknem fejébe került. Ugyanis Rákóczy megkérte Longuevalt, hogy miután úgy is hazájába szándékozik, ejtse útba Párist, s vigye el a francziák királyához 1700. nov. 1-én kelt levelét, melyben felhívja a francziák királyának figyelmét az elnyomott magyarokra s kéri, segítsen rajtuk. Az álbarát e levelet, valamint az arra adott választ is Bécsbe vitte s kitudódván Rákóczy levelezése, őt lázadónak nyilváníták s kiadták ellene — s mások ellen is — az elfogatási parancsot; nagysárosi várában 1701. ápr. 18-án hajnali 2 órakor törtek be erős fegyveres csapattal hálósobájába s szerető hítvese s kisded gyermeke köréből kiragadván, rögtön Bécsbe, majd Német-Ujhelybe — Bécs-Ujhelybe — hurczolják, börtönbe vetik, még pedig ugyan azon cellába, melyben 30 év előtt anyai nagyapja Zrínyi Péter volt elzárva, ki is Frangepán és Nádasdyval, mint felségsértő, mint összeesküvő lázadó, lefejeztetett.

A gondviselés különös kegyelme azonban megmenté őt számunkra; az isteni végzet nem azért küldé őt a világra, hogy börtönben szenvedjen el, vagy hóhér bárd alatt folyon ki nemes vére. Ő hivatásra küldetett s hivatását be kellett töltenie.

A várkapitánya Lehmann Gotfried — legyen áldott emléke — saját élete árán megszabadítá őt, egy gyorsfutó felnyergelt paripát adott alája, s nov. 7-én kibocsátá őt a várkapuján. A bécsi kormány mindent elkövetett elfogatására, 10.000 frtot — akkori időben iszonyú nagy összeg pénzt — tűzött ki fejére, ha élve elfogják, ki pedig megöli őt s testét Bécsbe viszi, 6000 frt jutalomban részesül; a környékbeli községeket és városokat meg fenyegették, hogy ne merje

senki a futó lázadót szökésében segíteni; »ha kitudódnék valamely községről — mondja a köröző levél, — hogy határán át ment s meg nem fogta: »az anyjától szopott tej is keserűre fog neki fordúlni« — Hasztalan volt azonban a bécsiek erőlködése, nem sikerült őt elfogniok, mert Isten védelmezte, szerető hitvese, ifjú neje pedig mindent elkövetett, előre jól elkészített, hogy megmenthesse őt, mi sikerült is és Rákóczy szerencsésen kijutott Lengyel országba.

A bécsi kormány rettentő dühében szegény Lehmanon állott iszonyú bosszút, testét kerékbe törték, majd felnégyelve bitófára függesztették; testének egy része még 1704. nyarán is a bitófán függött, honnan Károlyi Sándor gróf, a kurucz vezér levétette s megadván neki a kegyeletes végtisztességet, magyar földbe temettette.

Ezen időben a spanyol örökösödés miatt Lipót osztrák császár háborúba keveredett XIV. Lajos — a legkeresztyénebb — francia királylyal, ki sietett a maga javára felhasználni a magyarországi elégületleneket; érintkezésbe lépett Rákóczyval s felszólítá, álljon a magyarok élére, egyszersmind a lengyel udvarban tartózkodó Rákóczy és Bercsényinek — ki Rákóczy elfogatásakor menekült a lengyel királyhoz — pénz segílyt küldött sereg gyűjtésére. Majd mikor a magyarországi elégületlenek is felkeresték őt, előbb Szalontay János, majd az Esze Tamás és társai által küldött Bige László és Pap Mihály személyében, hajlott a francia király felszólítására s elhatározta, hogy elnyomott népe felszabadítására fegyvert fog, annyival is inkább, mert közben a császári udvar árulónak nyilvánítván őt, 1703. ápr. 30-án, fej- és jószágvesztésre ítélte, ez ítélet által feloldozta Rákóczyt a császárnak tett hűség esküje alól. Kitűzte tehát a szabadság zászlóját, melyen aranyos betűkkel tündöklött a »Pro Deo, pátria et libertate, vagyis: »Istenért, hazáért és szabadságért« jelszó s a vérig sarczolt, minden vagyonából kiforgatott, jogai és szabadságából megfosztott nép, ezrével tódult a szabadság zászlója alá s szízzel, lélekkel ált be kurucznak, főrangú és köznemes, polgár és jobbágy egyaránt.

A felső-magyarországi vármegyék, várak és városok rendre meghódítottak, úgy hogy csakhamar a Tisza mentén is fennen lobogtak Rákóczy zászlói s midőn maga Rákóczy is bejött az országba egy válogatott sereg élén Bercsényi Miklóssal, Károlyi Sándor, Andrássy György s a többi urak és főurak is a legnagyobb lelkesedéssel csatlakoztak zászlói alá.

Oly rohamosan terjedt hatalma, hogy maga a nádor, Eszterházy bíztatik meg Bécsből, hogy lépjen alkudozásba a felkelőkkel, s midőn ő semmit sem képes kivinni, a bécsi miniszterium Szechenyi Pált, a népszerű kalocsai érseket bizza meg az egyezkedéssel; de minthogy Rákóczy azt kívánta, hogy a kötendő béke megtartását az európai hatalmak is biztosítsák — mert hiszen már annyiszor csatlakozott Magyarország a Béccsel kötött békeszerződésekben — nem jöhetett létre az egyezés, annyival is inkább, mert I. Lipót magyar király s osztrák császár csupán annyit akart megengedni, hogy a leendő trónörökös, József legyen a közbenjáró. ki nemes, lovagias jellemű főherceg, s ki szereti a magyarokat.

Minthogy így nem tudtak megegyezni, tovább folyt a küzdelem s a felkelőkkel volt a harci szerencse, annyira, hogy már a Dunántúlt is elfoglalták. E közben Rákóczyt az erdélyi rendek fejedelmükké választják, Lipót király pedig 1705. máj. 5-én meghalt.

Lipót után fia, I-só József — egy nemes szívé s fenkölt gondolkozású 27 éves ifjú — lépett a magyar trónra, ki belátva a bécsiek s jézsuiták túlzásait a magyarokkal szemben, még atyja életében szeretett volna a kormányzáson segíteni, de a jézsuiták mindenhatósága s az ezek befolyása alatt álló miniszterek miatt semmit sem tehetett. A mint azonban trónra lépett, első kötelessége volt környezetét a gonosz befolyástól megtisztítani. Kollonics esztergomi érseket a magyarok s különösen a protestánsok ez esküdt ellenségét, felmenti udvari állásától, s mindent elkövet, hogy az elégületleneket a békének megnyerje. Maga Rákóczy is, látván

József komoly jó akaratát, szívesen hajlott a békére s e végből Szécsénybe 1705. szeptember 1-ére országgyűlésre hívta össze a rendeket. — E gyűlés tagjai magukat szövetséges társaknak mondván ki, egy 24 tagból álló tanácsot választottak, elnökül pedig egy vezérlő fejedelmet.

Vezérlő fejedelemmé egyhangúlag Rákóczyt választották meg, ki előre kijelentette, hogy nem mint erdélyi fejedelem, de mint magán ember jelent meg a gyűlésen. A megválasztott »vezérlő fejedelmet« miként egykor őseink Árpádot, paizsra ültetve, vállaikon körülhordozták.

Folyt a tanácskozás, sok üdvös törvényt hoztak, de békére nem tudtak jutni, bár az angol s a holland követek mindent megkísérlettek, hogy az országot kibékítsék a királylyal, azonban nem sikerült; de nem is sikerülhetett, hisz a bécsi miniszterium az alatt, míg a rendek tanácskoztak, titokban egy erős hadtestet Erdélybe küld, mit Rákóczy megsejtvén, utána megy, Zsibónál megütköznek, de a felkelők megveretnek.

A híres, lelkesítő s gyújtó Rákóczy induló, a zsbói vereség után lett általánossá; ekkor halotta ugyanis a fejedelem Barna Miska hirneves cigányprimás bandájától a lelkesítő indulót, s annyira megtetszett neki, hogy azután táborában, ütközet alkalmával mindig ezt játszatta.

Közbe-közbe folytak az alkudozások. A fejedelem Miskolczon tartott tanácskozó gyűléseket 1706. jan. végén, sőt Rozsnyó falai között is, hol 1706/7. telén tartózkodott. Miskolczon tárgyalták a nagy-szombati béke-pontokat, hol a senátus Bercsényinek az eddigi alkudozásokról szóló jelentését tudomásul vette, s kimondta, hogy: »a jó békesség szükséges.« A tárgyalások azonban eredménytelenek maradtak, bár maga József császár is nagyon szerette volna a békét megkötni, de kormánya a felkelők által elfogadható béke-feltételeket nem engedett létrejönni. Miután a diplomáciai tárgyalások így meghíúsultak, a Rákóczy személyére próbáltak hatni. Előbb jött a felesége, majd Wratisláv orosz herczeg, a császár benső barátja s Rákóczynak is jó ösmerőse,

majd édes testvérét, Juliát, küldték hozzá követségbe, ígértek neki vagyont, fényt, egy német önálló fejedelemséget; ő azonban magának nem kívánt semmit, kijelenté, hogy nem önző czélból vette fel a harezot, csupán hazája érdekében, szívesen lemond az erdélyi fejedelemségről is, csak adják vissza a haza szabadságát, függetlenségét, állítsák vissza az ország alkotmányát. követelte továbbá a szabad királyválasztás jogának visszaállítását, melytől Lipót fosztotta meg törvénytelenül az országot, kierőszakolván azt egy csonka országgyűléstől. — Ezért imádja Rákóczyt minden magyar — még a haló porában is, — ezért lelkesül nevének felemlítésekor minden hazafi, mert ő igazán egy eszméért, a független haza eszméjének megvalósításáért küzdött, áldozta vérért, tenger nagy vagyonát s ette 24 évig a hontalan bujdosó keserű kenyerét számkivetésben, messze idegenben.

Követelését Rákóczy 23 pontba foglalta, melyeknek azonban legnagyobb részét nem is akarták tárgyalni, mert a haza önállósága s teljes függetlenségére vonatkoztak. — Újra kitört tehát a háború s változó szerencsével folyt.

Rákóczy 1707. márczius havában hivatalosan elfoglalta az erdélyi fejedelmi trónt, melyre őt a rendek 1705. ápr. 5-én a marosvásárhelyi országgyűlésen megválasztották, s felesküdt Erdély alkotmányára.

A magyar ügyek elintézése végett 1707. feb. 24-ére Rozsnyóra országgyűlést hirdetett, mely gyűlésnek célja volt, hogy az ausztriai házat trónvesztettnek nyilvánítsák s kimondják az ország elszakadását és függetlenségét. E gyűlés azonban május 16-ára, »Ónod mezővárosa tájéka mezeire« halasztott, hol Turócz megye két követét, Rakovszkyt és Okolicsányit, a rendek, minthogy a szabadság kivívására folytatott háborúk beszüntetése mellett emeltek szót, összevagdalták, Turóczot a megyék sorából kitörölték s felosztották a szomszédos megyék közt; egyszersmind kimondották Magyarországnak Ausztriától való elszakadását; erről a következő nyilatkozatot adták ki:

»Mai naptól fogva Józsefet nem ismerjük királyunknak,

ellene mondunk uralkodásának, készebbek vagyunk mindnyájan halált szenvedni, mintsem alattvalói maradjunk. Ezen nyilatkozatot szövetségünkre mondott hitünkkel megerősítjük. A királyság mindaddig üresen fog maradni, míg a jövő országgyűlésen új királyt nem választunk Józsefnek letételét pedig a királyságról külön törvényczikkbe kívánjuk igtatni«; — ez a határozat a jun. 22-én berekesztett országgyűlésen hozott második törvényczikkben van megörökítve.

A függetlenség kimondásával újult erővel tört ki a harc, az osztrák összegyűjté minden erejét, a felkelők pedig magukra voltak utalva, a francia segély-biztatás maradt, a nép kimerült, a hosszas háboruskodást nagyon megúnta s a lakosság egészen elszegényedett, így az oly szépen megindult függetlenségi mozgalom csakhamar zátonyra jutott. Ehhez járult még, hogy a bécsi udvar teljes bocsánatot ígért a megtérőknek s igyekezett mindenkit megvesztegetni. A vesztegetésnek sikere is volt, Ocskay, Bezerédi csakhamar elpártoltak az igaz ügytől, árulást árulás követett, a küzdelemben kimerült nemzet letargiába esett, s mintegy álomkóros, nem törődött már semmivel; a nemes eszmékért felcsapó lángok lassanként lelohadának.

1708. tavaszán még sikerült Rákóczynak utolsó vagyonán egy 20—22 ezer főből álló sereget gyűjteni s azzal megtámadta a császári hadat Trencsénnél, de szerencsétlenül járt, ő maga lovával elesvén megsebesült s az a hír keletkezett, hogy Rákóczy elesett, ez oly rémítő hatással volt a seregére, hogy futott mindenki, a merre látott. A vereség súlyos, döntő volt. »Gyalázatosabb, nyomorútabb, s következményeiben gyászosabb csatavesztés ennél soha sem volt«, kesergi Rákóczy emlékirataiban. A Trencsénnél szétvert csapatokat összeszedve, Nográdban ismét megtámadta a császáriakat, de ismét szerencsétlenül s ettől fogva rohamosan hanyatlott szerencséje.

Rákóczy lelkét ennyi veszteség után, csüggedés szálta meg, látta, hogy a magyar népen átok ül; az egyszer feladott

jogot és szabadságot többé fegyverrel sem lehet vissza szerezni; megbízta tehát fővezérét, Károlyi Sándor grófot, lépjen alkudozásba a császári megbizottal, gróf Pálffy Jánossal, kinek a magyarok iránt érzett jóindulata közismeretű volt a felkelők előtt. Ő maga pedig vezértársával, Bercsényi Miklós gróffal Lengyelországba ment, hogy ott az oroszról kérjen segítséget. Nem volt itthon már mire bizakodni, a grófok legnagyobb része, a bárók tetemesen, a főpapság csaknem teljesen labancz volt, a népnek pedig sokszor még betevő falatja sem lévén, kimerült itthon minden forrás.

Míg Pálffy és Károlyi alkudoztak, a magyarok iránt rokonszenvvel viseltető József császár meghalt s ez arra ösztönzé Károlyit, fogadja el az annyira-mennyire túrhető békepontokat, mi meg is történt, mielőtt az uralkodó halála nyilvánossá lett volna. A béke megkötetett Szatmáron 1711-ben s a kuruczság a malytényi sikságon lerakta fegyverét; ősi fegyverét, kardját, azonban megtartotta.

A megkötött békét hálával és megnyugvással fogadta a mindenéből kipusztult ország, s bár jogainak legnagyobb részét elvesztette, még is a szatmári békepontok képezték mai alkotmányos életünk alapköveit, melyeken elvesztett jogainkat, részben már is visszaszereztük, s még vissza szerezhetjük. Vármegyénk lakossága is örömmel fogadta azt, mint kitünik a Károlyihoz intézett s Jolsván 1712. február 10-én tartott gyűlésen hozott végzésből, mely ezeket mondja: »Megvalljuk, méltóságos generális uram, kicsintől fogva nagyig kívántuk és óhajtottuk azon hazánkat szörnyűképen égető háborúnak tüzeből való menekvésünket és a mennyivel inkább tartozunk egész kötelességünkkel minden jót kívánni s szolgálatjára magunkat ottan-ottan kötelezni!»

Rákóczy a megkötött békét nem fogadta el, bár abban neki is teljes amnestia volt biztosítva, gyermekeit, sőt javait is teljesen vissza nyerte volna, ha 3 hét alatt leteszi vagy megbizottjával letéteti a hűségesküt. Az ő ideális lelke azonban sehogysem tudott belenyugodni, hogy sokat szenvedett hazájának függetlensége örökre elveszzen, mert

ha ő elismeri igaznak a törvényteleniséget, ha lemond azori követelések teljesítéséről, a melyekért ő fegyvert fogott, úgy elősmerte volna az osztrák felsőséget, s elősmerte volna, hogy Magyarország hűbéres állama az osztrák császárnak, s hogy az osztráknak hazánk függetlensége és önállóságának konfiskálásához még látszólagos vagy reménybeli joga se lehessen soha, készebb volt inkább számkivetésbe bújdosni, itt hagyva nőt, gyermeket, kincseket, királyi vagyonát, s ment oda, hová végzete vitte, mint a hogy a dal mondja:

»A merre tenger zúg,
A merre a szél jár,
Csillag lehanyatlik,
Ott nyugszom meg én már.«

Előbb Franciaországba bújdosott, de midőn ott 6 hosszú éven át örökösen csak biztatást nyert segély helyett, 1717-ben elfogadta a török szultán meghívását s Konstantinápolyba, innét pedig 2 év múlva Rodostóba, a Márványtenger partjára költözött s Bercsényi, Mikes Kelemen, Vay Ádám s néhány hű kurucz társaságában 1735-ig ette a hontalanság keserű kenyerét. Ez évben ápril 8-án váltotta meg a könyörületes halál szenvedéseitől s hűséges titkára, Mikes, tetemét Konstantinápolyba szállíttatta.

Ott nyugosznak a szent hamvak a hajdani jézsuiták templomában, Galata külvárosnak Luledsi Hendek utcájában, a Szt.-Benois kolostor templomában, a lazaristák felügyelete alatt. Jól el volt ott rejtve. A hű Mikes nem ok nélkül rejté oda s bizta a szent hamvakat a jézsuiták titkára, s ők meg is őrizték jól e titkot. A nagy kurucz irónak, ama nagy idők e kiváló buvárjának, és historikusának, Thaly Kálmánnak is csak hosszas fáradozás után, — Lobry rendfőnök szíves készsége folytán, — sikerült feltalálni. A dicső emlékkü fejedelm nyugvó helyét címerével s arany betűkkel ékített márványtábla jelzi, melyen a következő felírás olvasható latinúl:
»Itt nyugszik Rákóczy Ferencz, Isten kegyelméből Erdély ország választott fejedelme, a magyarországi részek ura, a

székelyek grófja, a kit 12 éves korában anyjától elszakítottak és a ki a Gondviselés csudálatos rendelkezésénél fogva börtönön, száműzetésen és az élet sokféle viszontagságain átesve, itt nyugvó édes anyjának vissza lett adva a halál által. Nyugalmát, melyet életében megvetett, az Urban meg-
lelte, az Urnak 1735 esztendejében ápr. 8-án, élte 59 évében.»

Mellette nyugszik hőn szeretett édes anyja, — Tököli Imre, a kurucz király özvegye — Zrínyi Ilona, kit mint gyermek alig ölelhetett, hisz mint a sírirat jelzi, tőle 12 éves korában elszakított, a halálban legalább szerető édes anyja mellett pihenhet, a hol ma is várja, hogy majd egykor fel fog támadni, koporsója kiemelkedik a vén kolostor falaiból s diadal útban vonúl be annak a másik anyjának — kiért mindenét feláldozta — az édes magyar hazának kebelébe, ma is várja, mikor jönnek érte hű kuruczai . . . .

»Haza jön (mondja a költő) hiszem én,
Magyarok még egyszer Rákóczy hozzátok,
De nem úgy, de nem úgy, A hogy gondoljátok . . .
Mint az Isten lelke, Az ő nagy buskodó
Lelke száll majd előbb El haza hozzátok!
Akkor, akkor . . . egyszer, Pázsítos mezőkön:
Rézdotot veretnek, Riadót fuvatnak
Az egész nemzetnek; S fölkel a félholt is
Diadal útjára Minden kuruczok közt
A legáldottabbnak, A legkedvesebbnak!

Addig az ő sírját, Messze Rodostóban,
Ne zavarja senki. Jobb neki ott békén,
Hontalan pihenni: Mint nyugovó álmát
A magyar nemzetnek Szomorú sorsával
Szomorúbbá tenni! . . .

SZABOLCSKA MIHÁLY.

1873-ban 56 törvényhatóság kéeeelmezte a szent hamvak haza hozatalát: de ez óhaj máig sem teljesült; talán attól félnek, hogy az ő hamvaival az eszmék is vissza jönnek s megszálván a tespedő magyarságot, felébresztik nembánomságából s új életre kelve, követelni fogják a 200 év előtt megtagadott jogos és igazságos kívánalmak teljesítését! . . .

Örök szégyenére válik Magyarországnak, a magyar törvényhozásnak, hogy II-ik Rákóczy Ferencz törvénykönyvünkben hazaárulónak van bélyegezve, az ő függetlenségi harcza a koronás király elleni pártütésnek, lázadásnak van lealacsonyítva. 1715-ben a magyar 1717-ben pedig az erdélyi országgyűlés hozta e szégyenteljes törvényeket, holott alig pár év előtt »a haza atyja« névvel tisztelték őt meg honfiai.

Ezt az égető szégyenfoltot kell előbb törvénykönyvünk-ből kivakarni s csak akkor hozzuk az ő szent hamvait haza, csak akkor ünnepeljük őt igazán, hisz csak úgy pihenhetnének csontjai nyugodtan, édesen a haza földébe.

Addig az ő sírját ne zavarja senki,
Jobb neki ott békén, csendesen pihenni.

Hazám tanítói, kedves barátim! Kegyelettel gondolatok mindenkor a nagy Rákóczy Ferenczre, szent áhítattal mondjátok ki mindenkor az ő nevét, csepegtessétek be tanítványaitoknak zsenge, fogékony szívébe a nagy fejedelem iránti kiolthatatlan örök hála és kegyelet érzetét, állítsátok őt tanítványaitok szeme elé, mint a haza függetlenségének eszményi bajnokát, az önzetlen igaz honfi eszményképét, hogy ez által a honszerelem tüze, mint örök fáklya világítsa be az ő szíveiket mindenkor! Hiszen, hogy Magyarország úgy a hogy meg van, s ez ország népe olyan, a milyen szabadságot élvez, hogy némileg szabad ország szabad polgárai lehetünk, azt neki, a halhatatlan emléké dicső fejedelemnek, II. Rákóczy Ferencznek köszönhetjük.

Azok a mélabús kurucz nóták, melyek oly fájó érzéseket ébresztenek szíveinkben ma is, az ő dicsőségét, az ő nagyságát, az ő végtelen fájdalmát, hazája sorsa feletti keservét hirdetik ma is és hirdessék is míg e világ világ lesz, s míg e szép országban egyetlen egy magyar élni fog.

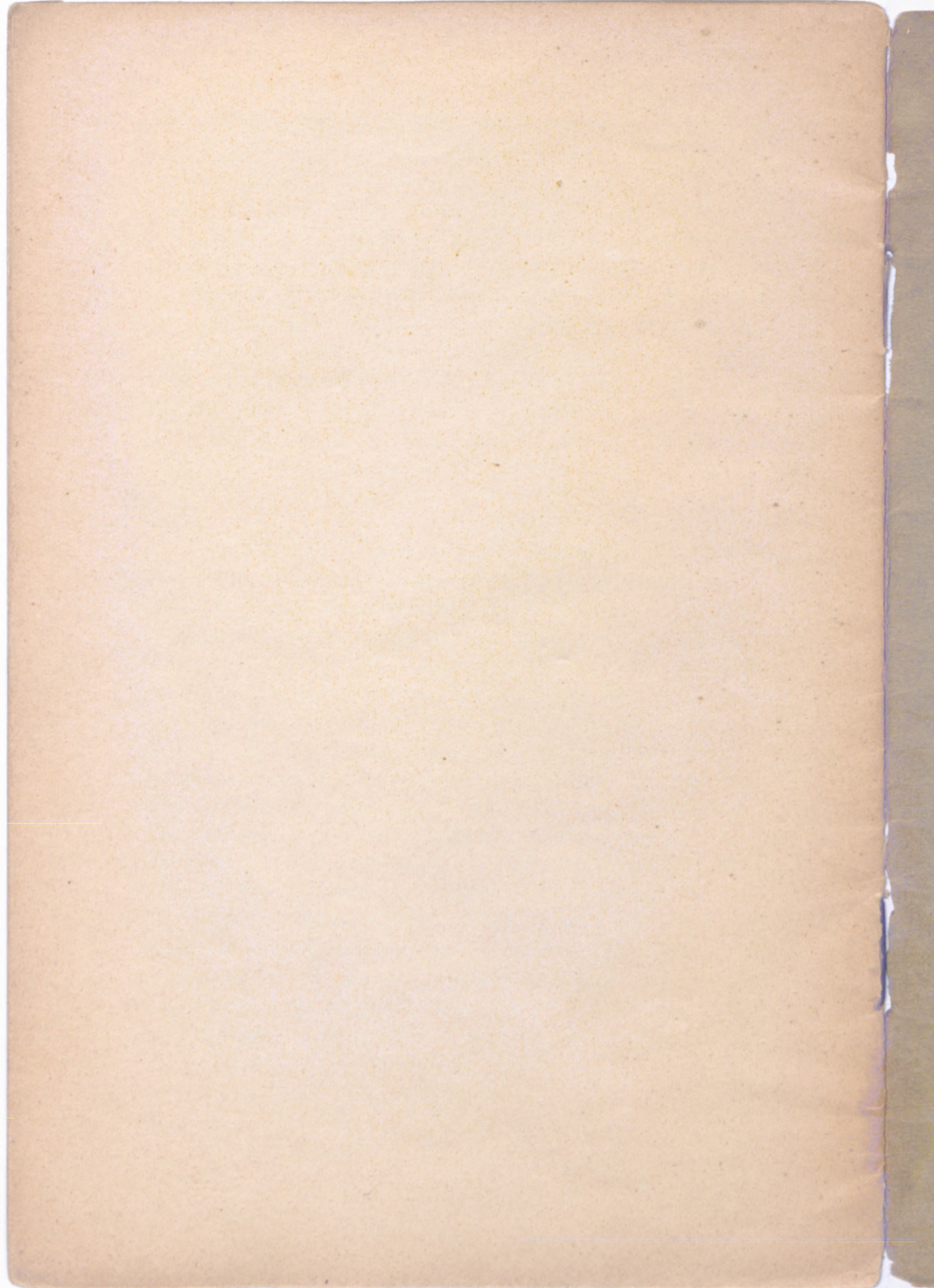
10454

00FEB

REVIZIÓ

2010 AUG 28.

6

